M.A. Part-I Examination, 2013

SANSKRIT

PAPER – I

Full Marks : 100

Time : 4 hours

The figures in the right hand margin indicate marks

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable

Illustrate the answers wherever necessary

FIRST HALF

[*Marks* : 60]

UNIT – I

1. अधोलिखितेषु मन्त्रेषु ऋषिच्छन्दोदेवतानिर्देश-पूर्वकं - सायणदिशा संस्कृतभाषया कयोश्चित् द्वयोः व्याख्या कार्या — 8 × 2

(*a*) अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि ।
स इद्देवेषु गच्छति ।।

(*b*) वायवा याहि दर्शतेमे सोमा अरंकृताः । तेषां पाहि श्रुधी हवम् ॥

(*c*) इन्द्रवायु इमे सुता उप प्रयोभिरा गतम् । इन्दवो वायुशन्ति हि ॥

(*d*) इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि बाघतः ।

(*e*) पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥

2. अधोनिर्दिष्टासु भाष्यपंक्तिषु कयोश्चित् द्वयोः व्याख्या कार्या — 4 × 2

(*a*) तस्मिन् सूक्ते प्रथमाया ऋचो द्वितीयस्यां पवमानेष्टौ स्विष्टकृतो याज्यत्वेन बिनियोग : ।

(*b*) वायवायाही' त्यादपस्तृचः प्रउगशस्त्रे बिनियुक्ताः ।

(*c*) प्रातः सवने वैश्वदेवग्रहणादूर्ध्वं प्रउगशस्त्र- होत्रा शंसनीयम् ।

(*d*) आश्विनस्तृचः प्रातरनुवाकस्याश्विने क्रतौ विनियुक्तः ।

अथवा

निम्नलिखितेषु मन्त्रेषु द्वयोः भावार्थः संस्कृतभाषया विलिख्यताम्-

(*a*) पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् । उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥

(*b*) नासदासीन्नो सदासीत्तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् । किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नम्भः किमासीद्गहनं गभीरम् ॥

(*c*) सत्यं बृहदृतमुग्रं दीक्षा तपो ब्रह्मयज्ञः पृथिवीं धारयन्ति । सा नो भूतस्य भव्यस्य पत्न्युरुं लोकं पृथिवी नः कृणोतु ॥

(*d*) येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत्परि गृहीतममृतेन सर्बम् । येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मेमनः शिवसंकल्पमस्तु ॥

3. पृथिवीसूक्तस्य वैशिष्ट्यं प्रतिपाद्यताम् । 8

अथवा

अग्निदेवतायाः वेदगतचारित्रिकं वैशिष्ट्यं विलिख्यताम् ।

4. अधोलिखितेषु पदेषु द्वयोः व्याकरणदिशा साधनप्रक्रिया प्रदर्श्यताम् । 4 × 2

घृताची, दशत, दोषावस्तः श्रुधी ।

अथवा

प्रथमप्रश्नान्तर्गतस्य कस्यचिदेकस्य मन्त्रस्य पदपाठं प्रदर्श्य यथेच्छं द्वयोः पदयोः सूत्रोल्लेखपूर्वकं स्वराः साध्यन्ताम् ।

UNIT—II

5. (*a*) पञ्चमहायज्ञेषु वर्णितं मनोवैज्ञानिकतत्त्वं प्रस्तूयताम् । 10

अथवा

(*b*) शुनःशोपोपाख्यानं कस्मिन् ब्राह्मणे समुपलभ्यते ? सामाजिकदृष्ट्या तस्य किं तात्पर्यं तत् प्रस्तूयताम् ।

6. कठोपनिषदि वर्णितमात्यतत्त्वस्वरूपं सम्यक्प्रकारेण प्रतिपाद्यताम् । 10

अथवा

बृहदाख्यकोपनिषदि वर्णितायाः याज्ञवल्कयोपदिष्टायाः शिक्षायाः वैशिष्ट्यमुपवर्ण्यताम् ।

SECOND HALF

[*Marks* : 40]

1. अधोलिखितासु निरूक्तपंक्तिषु कयोश्चित् द्वयोः यास्कानुसारं व्याख्या कार्या — 8 × 2

(*a*) निघण्टव : कस्मात् ? निगमा इमे भवन्ति ।

(*b*) चत्वारि पदजातानि नामाख्याते चोपसर्गनिपाताश्च ।

(*c*) षड्भावविकारा भवन्ति इति वार्ष्यायणिः ।

(*d*) तद्येषु पदेषु स्वरसंस्कारौ समर्थौ प्रादेशिकेन गुणेन अन्वितौ स्याताम् ।

अथवा

निरूक्ताध्ययनस्य किं प्रयोजनं ? इति सम्यगालोच्यताम् ।

2. निम्नाङ्कितेषु पदेषु त्रयाणां व्युत्पत्तिः यास्कानुसारतः प्रदेया — 3 × 3

मेघः, वाक्, निघण्टुः, उदक् , उषस्, वैश्वानरः ।

3. वेदस्य लक्षणं प्रामाण्यं च पूर्वपक्षनिरसन-पूर्वकं सायणानुसारं प्रतिपाद्यताम् । 15

अथवा

विधिभागस्य प्रामाण्यं सायणानुसारं प्रस्तूयताम् ।